

Stavová rovnice

Termodynamický postulát:

Ve stavu termodynamické rovnováhy termodynamicky homogenní soustavy jsou všechny vnitřní parametry Y_i určeny jako funkce všech vnějších parametrů X_j a teploty T

$$Y_i = f(X_1, \dots, X_n, T)$$

Stavová rovnice látky

Stavové rovnice pevných látek a kapalin mají povahu přibližných vztahů platících vždy v omezeném oboru
(např. závislost tlaku v kapalině na hustotě a teplotě)

Stavové rovnice plynů lze sestavit pro široký obor hodnot stavových parametrů (např. závislost tlaku plynu na objemu a teplotě)
 $p = f(V, T)$

Stavový diagram látky: (p, V) , (V, T) nebo (p, T)

Stavová rovnice

Ideální plyn

Zjednodušující předpoklady:

- ⊕ molekuly mají **stejnou hmotnost, kulový tvar a stejný poloměr**
- ⊕ **objem molekul je zanedbatelný** vůči celkovému objemu plynu
- ⊕ **povrch molekul je dokonale hladký** a molekuly jsou **dokonale pružné**
- ⊕ **mezi srážkami na sebe molekuly silově nepůsobí** (konají rovnoměrný přímočarý pohyb)
- ⊕ vnitřní energie U je pouze funkcí teploty $U = f(T)$

Stavová rovnice:

$$\frac{pV}{T} = \text{konst.}$$

Reálný plyn se chová téměř jako ideální v případě dostatečně vysokých teplot a nízkých tlaků – tj. model je platný přibližně pro řídké plyny za normálních termodynam. podmínek

1 mol plynu za normálních podmínek

$$R = \frac{p_0 V_{mn}}{T_0} = 8,314 \text{ Jmol}^{-1}\text{K}^{-1}$$

$$pV = nRT$$

Stavová rovnice

- ⊕ pro reálné plyny existují víceparametrové stavové rovnice

Van der Waalsova stavová rovnice:

plyn je charakterizován dvěma parametry a, b

$$\left(p + a \frac{n^2}{V^2}\right)(V - nb) = nRT$$

přídavný
kohézní tlak

zmenšení o
vlastní objem
molekul

Viriální rozvoj:

- ⊕ vyjádření stavového chování plynů rozvojem v řadu

$$z = \frac{pV_m}{RT} = 1 + \frac{B(T)}{V_m^2} + \frac{C(T)}{V_m^3} + \dots$$

$B(T), C(T) \dots$ viriální koeficienty

- ⊕ lze popsat chování libovolného plynu

Vlastnosti totálního diferenciálu

- ⊕ změnu veličiny $Y=f(X_i)$, která je funkcí N proměnných X_i , lze vyjádřit pomocí **totálního diferenciálu**

totální diferenciál:

$$dY = \sum_{i=1}^N \frac{\partial f}{\partial X_i} dX_i$$

vyjadřuje lineární přírůstek funkce f

Pokud je diferenciální změna δY nějaké funkce $Y=g(X_i)$ jejím *totálním diferenciálem* potom platí:

změna funkce Y :

$$\Delta Y = \int_1^2 dY = Y_2(X_i) - Y_1(X_i)$$

závisí pouze na počáteční a koncové hodnotě funkce g

$$\oint_C dY = Y_2 - Y_1 = 0$$

křivkový integrál z dané funkce po uzavřené křivce C je roven nule

Termodynamika

1. termodynamický zákon:

- vyjadřuje bilanci celkové energie W termodynamické soustavy

$$\delta W = dU + \delta W_k = \delta Q + \delta A \quad \longrightarrow \quad \delta Q = dU + \delta A' \quad \longrightarrow \quad \delta Q = dU + pdV$$

$$dU = \delta Q - \delta A' \quad \text{změna termodyn.stavu}$$

$$\delta W_k = \delta A + \delta A' \quad \text{změna pohyb. stavu}$$

Teplo Q dodané soustavě se spotřebuje na přírůstek vnitřní energie U soustavy a na vykonání práce A' (proti vnějším silám)

⊕ rovnovážné (kvazistatické) děje: $\delta W_k = 0 \Rightarrow \delta A' = -\delta A$

Perpetum mobile prvního druhu:

⊕ práci nelze konat bez změny energie a bez tepelné výměny s okolím

izolovaná soustava $Q = 0, A' = 0 \Rightarrow \Delta U = 0$

kruhový děj $\Delta U = 0 \Rightarrow Q = A'$

Termodynamika

⊕ uvažujme soustavu, jejíž stav je určen **objemem V** a **teplotou T** , tj.

$$p = p(V, T)$$

$$U = U(V, T)$$

Bilance energie:

$$\delta Q = dU + pdV = \left(\frac{\partial U}{\partial T}\right)_V dT + \left(\frac{\partial U}{\partial V}\right)_T dV + pdV$$

izochorický děj ($dV=0$):

$$C_V = \left(\frac{\delta Q}{dT}\right)_V = \left(\frac{\partial U}{\partial T}\right)_V$$

izobarický děj ($p=\text{konst}$):

$$C_P = \left(\frac{\delta Q}{dT}\right)_p = C_V + \left[\left(\frac{\partial U}{\partial V}\right)_T + p\right] \cdot \left(\frac{\partial V}{\partial T}\right)_p$$

IDEÁLNÍ PLYN:

$$U = f(T)$$

$$V = \frac{nRT}{p}$$

$$C_P = C_V + nR$$

Mayerův vztah

1. termodynamický zákon:

$$\delta Q = dU + pdV = C_V dT + pdV$$

Termodynamika

Děje v ideálním plynu:

A) izochorický děj ($V=\text{konst.}$):

$$\delta Q = dU = C_V dT \quad A' = 0$$

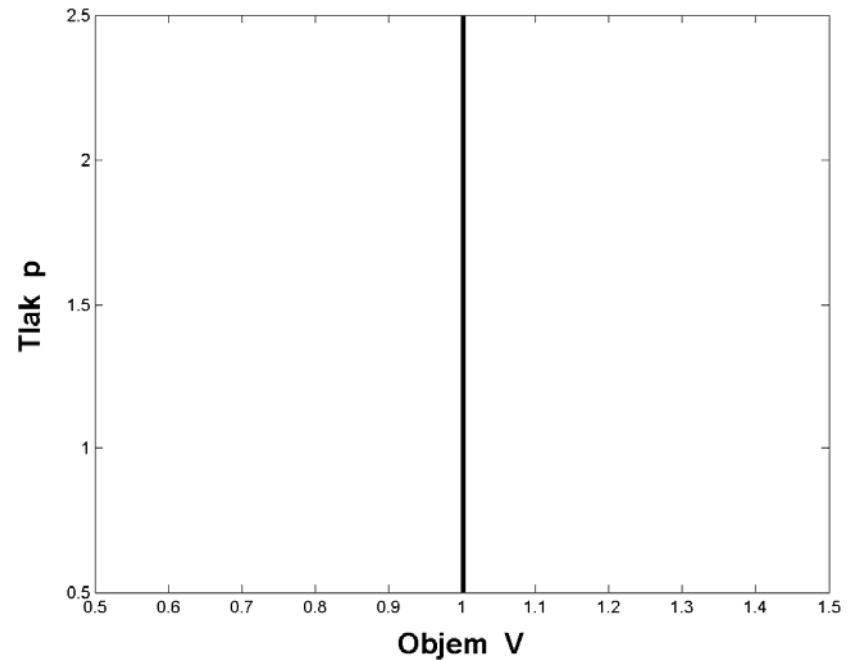

$$Q_V = \Delta U = C_V (T_2 - T_1)$$

Teplo přijaté ideálním plynem se rovná přírůstku jeho vnitřní energie

$$\delta Q = dU + pdV = C_V dT + pdV$$

$$pV = nRT$$

Termodynamika

B) izobarický děj ($p=\text{konst.}$):

$$Q_p = C_V(T_2 - T_1) + p(V_2 - V_1)$$

$$A' = p(V_2 - V_1) \quad \Delta U = C_V(T_2 - T_1)$$

Teplo přijaté ideálním plynem se rovná součtu přírůstku jeho vnitřní energie a práce, kterou plyn vykonal

Entalpie H:

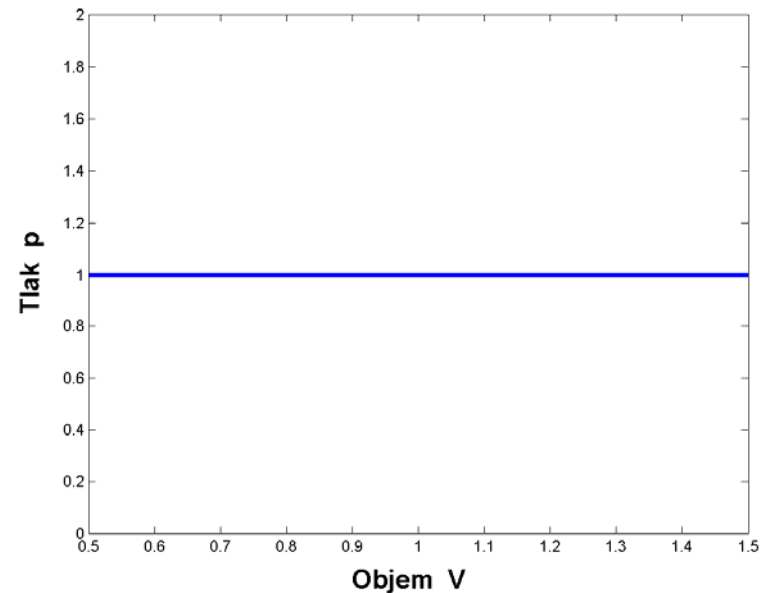
$$H = U + pV$$

$$\delta Q = dU + pdV = d(U + pV) - Vdp = dH - Vdp$$

$$p = \text{konst.} \quad \longrightarrow \quad \delta Q_p = dH = C_p dT \quad \longrightarrow$$

$$\delta Q = dU + pdV = C_V dT + pdV$$

$$pV = nRT$$

změna entalpie při izobarickém ději je lineární funkcí teploty

Termodynamika

C) izotermický děj ($T=\text{konst.}$):

$$Q_T = A' = \int_{V_1}^{V_2} p dV = \int_{V_1}^{V_2} \frac{nRT}{V} dV = nRT \ln \frac{V_2}{V_1}$$

$$\Delta U = 0$$

izotermická expanze:

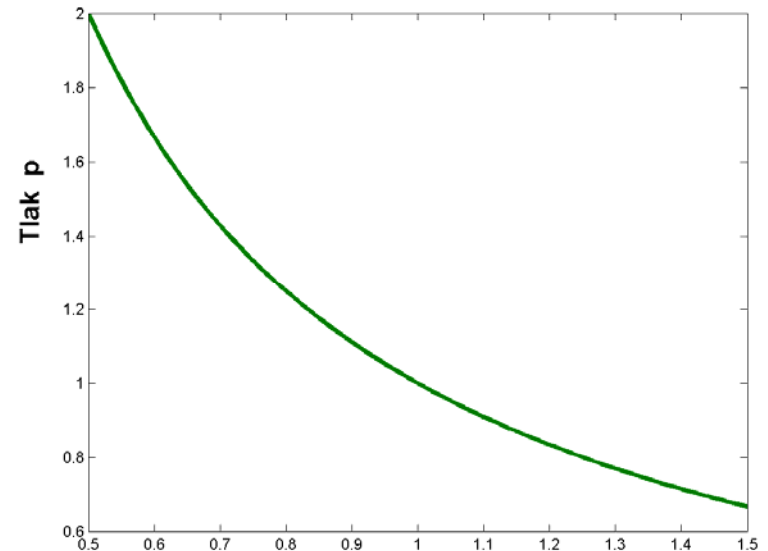
$$V_2 > V_1 \Rightarrow A' > 0$$

izotermická komprese:

$$V_2 < V_1 \Rightarrow A' < 0$$

$$\delta Q = dU + p dV = C_V dT + p dV$$

$$pV = nRT$$

Termodynamika

D) adiabatický děj ($\delta Q=0$):

$$\delta Q = dU + pdV = C_V dT + pdV$$

$$pV = nRT$$

$$C_V dT + pdV = 0 \quad dT = \frac{pdV + Vdp}{nR}$$

$$p_1 V_1^\kappa = p_2 V_2^\kappa \quad \frac{p_1 V_1}{T_1} = \frac{p_2 V_2}{T_2}$$

$$(C_V + nR)pdV + C_V Vdp = 0$$

$$TV^{\kappa-1} = \text{konst.}$$

$$C_p \frac{dV}{V} + C_V \frac{dp}{p} = 0$$

adiabatická expanze:

$$V_2 > V_1 \Rightarrow T_2 < T_1$$

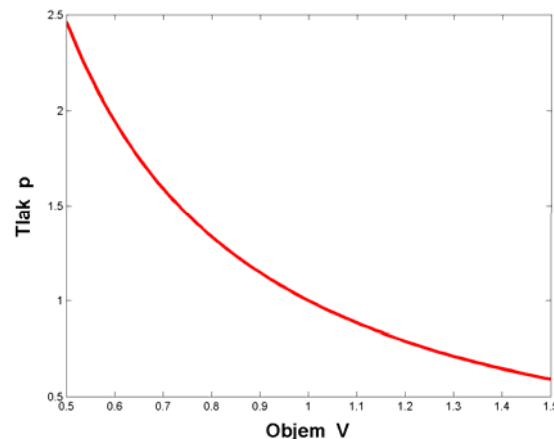
$$\kappa \frac{dV}{V} + \frac{dp}{p} = 0$$

adiabatická komprese:

$$V_2 < V_1 \Rightarrow T_2 > T_1$$

$$pV^\kappa = \text{konst.}$$

adiabata

Termodynamika

E) polytropický děj ($C=0$):

$$pV^\gamma = \text{konst.} \quad \gamma = \frac{C_p - C}{C_v - C} \in (1, \kappa)$$

polytropa

Tepelná kapacita C –
charakterizuje tepelný
kontakt plynu s okolím

izobarický děj

$$C = C_p \Rightarrow \gamma = 0$$

izochorický děj

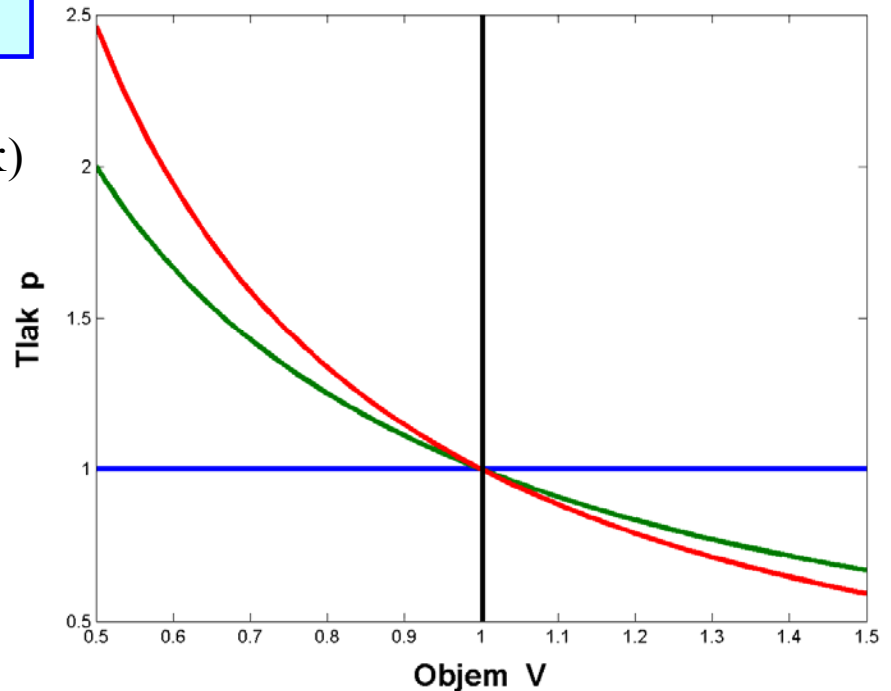
$$C = C_v \Rightarrow \gamma = \infty$$

izotermický děj

$$C = \infty \Rightarrow \gamma = 1$$

adiabatický děj

$$C = 0 \Rightarrow \gamma = \kappa$$

Termodynamika

Příklad: (barometrické měření výšky)

rozdíl tlakových sil

$$dF = pS - (p + dp)S = -Sdp$$

tíha vrstvy

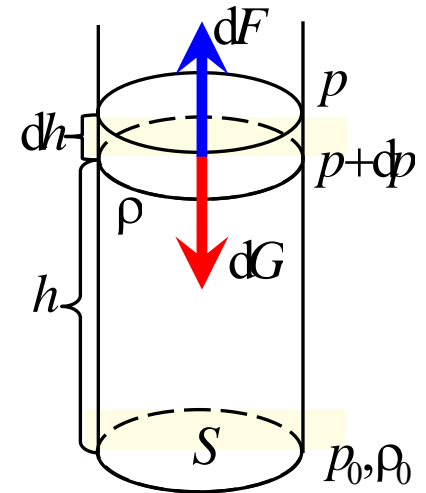
$$dG = \rho g dV = \rho g S dh$$

$$dF = dG$$

hustota vzduchu

$$\rho = \rho(p, T)$$

$$dp = -\rho g dh$$

- za zjednodušujícího předpokladu $T = \text{konst.}$ $\longrightarrow \frac{p}{\rho} = \frac{p_0}{\rho_0} = \text{konst.}$

$$dp = -\rho_0 g \frac{p}{p_0} dh$$

$$p(h) = p_0 e^{-\frac{\rho_0 g h}{p_0}}$$

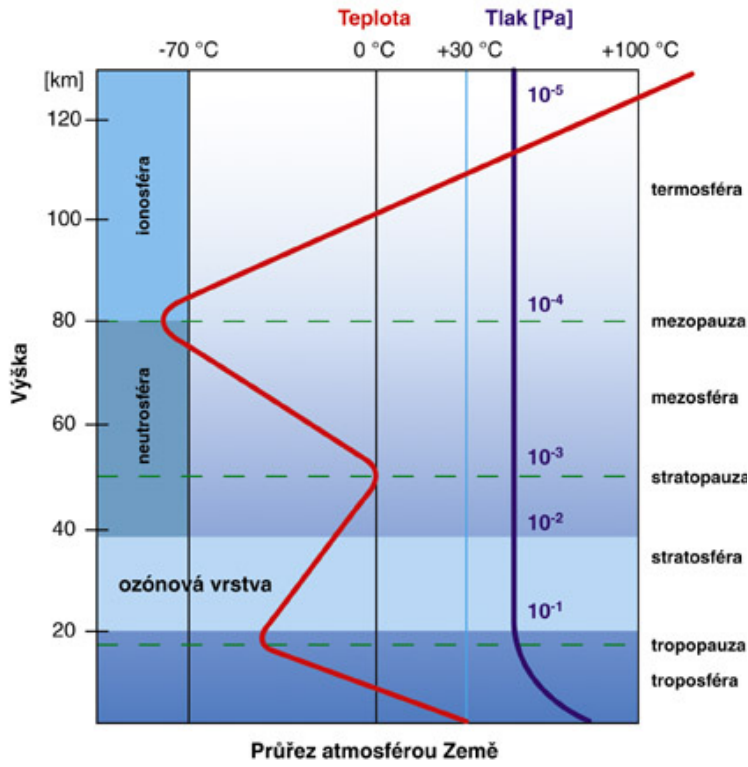
na tomto principu pracují
barometrické výškoměry

Termodynamika

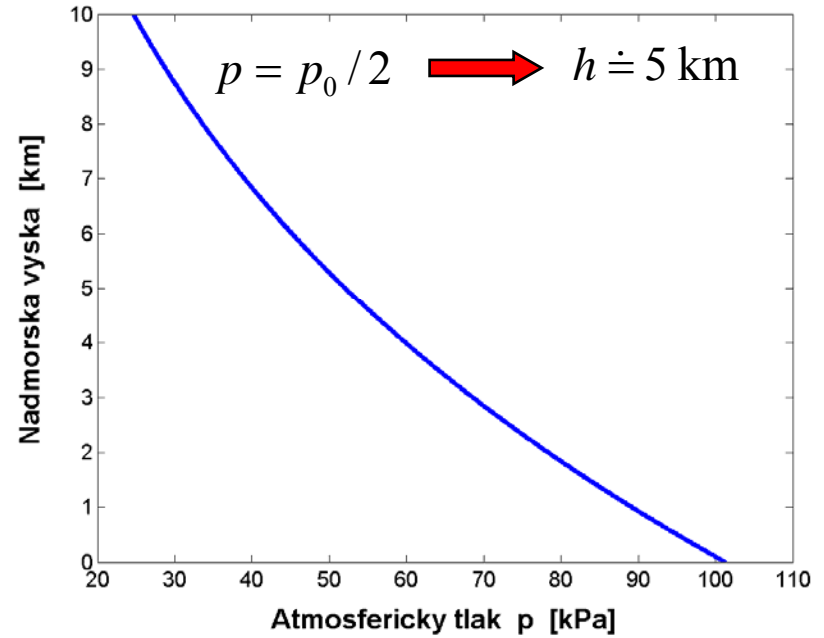
Příklad: (barometrické měření výšky)

ve skutečnosti není teplota atmosféry s výškou stálá

$$\rho = \rho_0 \left(\frac{p}{p_0} \right)^{1/n} \quad n \doteq 1,2$$

$$p(h) = p_0 \left(1 - \frac{n-1}{n} \frac{\rho_0 g}{p_0} h \right)^{\frac{n}{n-1}}$$

Tepelné stroje

Přeměna tepla na mechanickou práci:

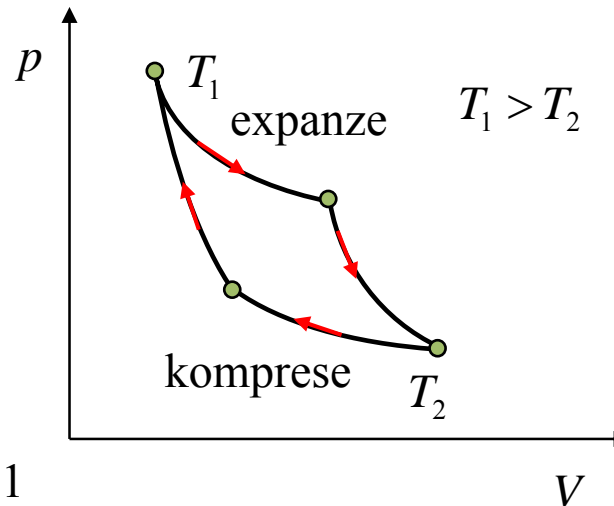
- ⊕ 1. termodynamický zákon neříká, zda je možné veškeré dodané teplo využít na konání práce (pouze při izotermickém ději s ideál.plynem)
- ⊕ pro trvalé konání práce je nutno provést cyklický (kruhový) děj
- ⊕ plyn (pracovní látka) prochází různými stavy, přičemž se vrací zpět do počátečního stavu
- ⊕ aby získaná práce byla nenulová je nutné plyn stlačovat při teplotě nižší nežli je teplota při expanzi ($T_1 > T_2$)

$$\Delta U = 0$$

$$A' = Q_1 - Q_2'$$

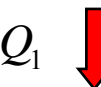
tepelná účinnost:

$$\eta = \frac{A'}{Q_1} = \frac{Q_1 - Q_2'}{Q_1} = 1 - \frac{Q_2'}{Q_1} < 1$$

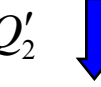

Ohřivač T_1

Q_1

Q_2'

Chladič T_2

Tepelné stroje

Carnotův kruhový ideální děj:

- ⊕ ideální tepelný stroj s maximální teoretickou účinností pro dané teploty chladíče a ohřivače ($T_1 > T_2$)
- ⊕ skládá se ze 2 izotermických a 2 adiabatických vratných dějů pro ideální plyn jako pracovní látku

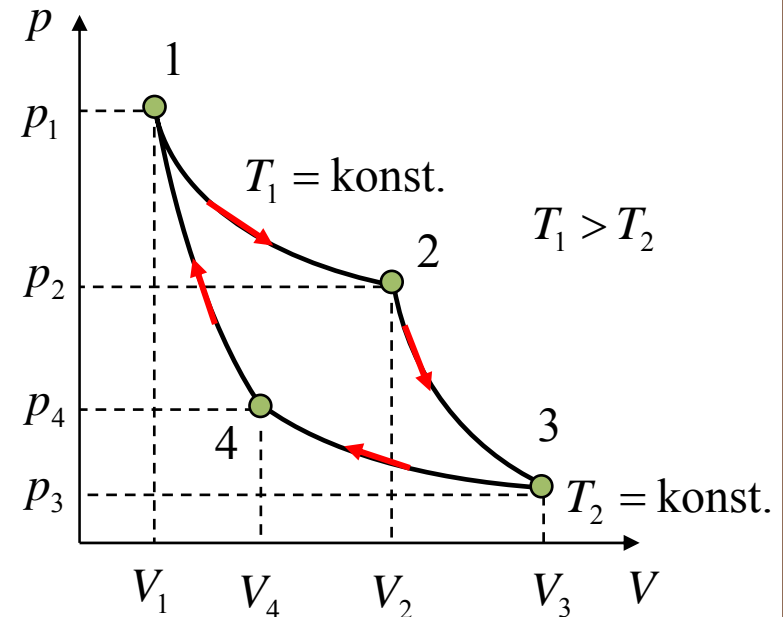
a) izotermická expanze: $T_1 = \text{konst.}$

$$Q_1 = A'_1 = nRT_1 \ln \frac{V_2}{V_1}$$

b) adiabatická expanze: $Q = 0$

$$A'_2 = C_V (T_1 - T_2)$$

$$T_1 V_2^{\kappa-1} = T_2 V_3^{\kappa-1}$$

Tepelné stroje

Carnotův kruhový ideální děj:

c) izotermická komprese: $T_2 = \text{konst.}$

$$Q'_2 = -A'_3 = A_3 = nRT_2 \ln \frac{V_3}{V_4}$$

Celková práce cyklu:

$$A' = \sum_i A'_i = nRT_1 \ln \frac{V_2}{V_1} - nRT_2 \ln \frac{V_3}{V_4}$$

$$\frac{V_2}{V_1} = \frac{V_3}{V_4} \rightarrow A' = nR(T_1 - T_2) \ln \frac{V_2}{V_1}$$

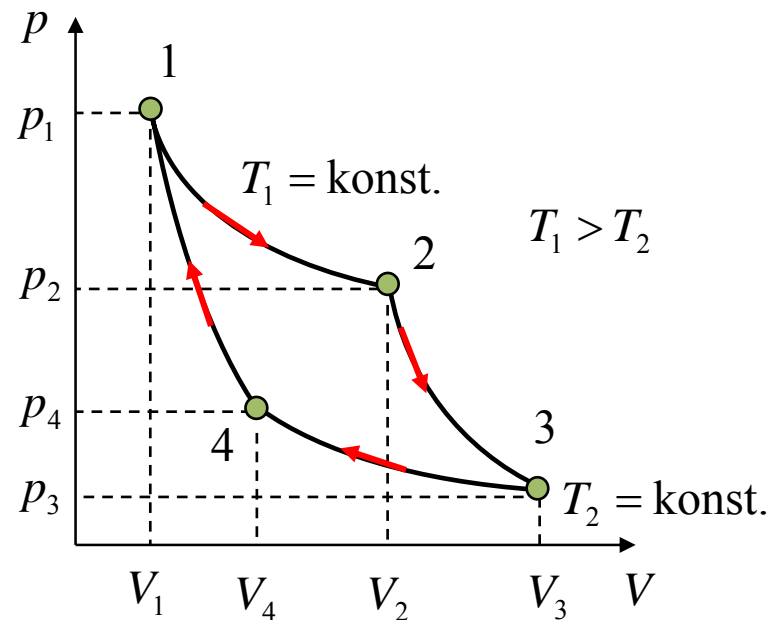
Účinnost cyklu:

$$\eta = \frac{A'}{Q_1} = \frac{Q_1 - Q'_2}{Q_1} = \frac{T_1 - T_2}{T_1} < 1$$

d) adiabatická komprese: $Q = 0$

$$A_4 = -A'_4 = C_V(T_1 - T_2)$$

$$T_2 V_4^{\kappa-1} = T_1 V_1^{\kappa-1}$$

Tepelný stroj je tím dokonalejší, čím bude menší rozdíl od účinnosti Carnotova cyklu

Tepelné stroje

Obrácený Carnotův kruhový děj:

- ✦ obrácením směru Carnotova cyklu získáme ideální stroj, který pomocí dodávané mechanické práce A odvádí teplo Q_2 z chladiče o teplotě T_1 a předává teplo Q'_1 zásobníku o teplotě T_1

$$Q_2 + A = Q'_1$$

mechanická práce
potřebná na
kompresi pracovní
látky

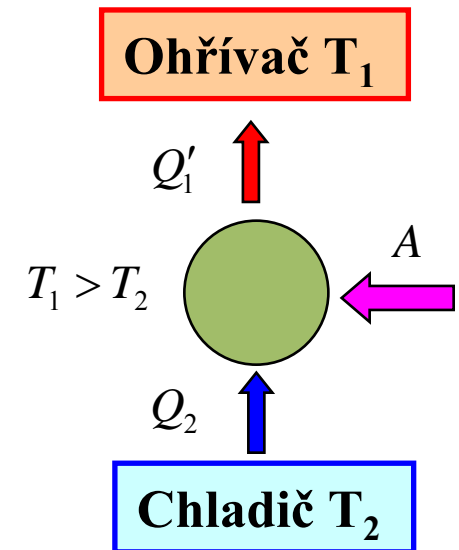
Účinnost chlazení:

$$\varepsilon = \frac{Q_2}{A} = \frac{T_2}{T_1 - T_2}$$

Účinnost vytápění:

$$\xi = \frac{Q'_1}{A} = \frac{T_1}{T_1 - T_2} > 1$$

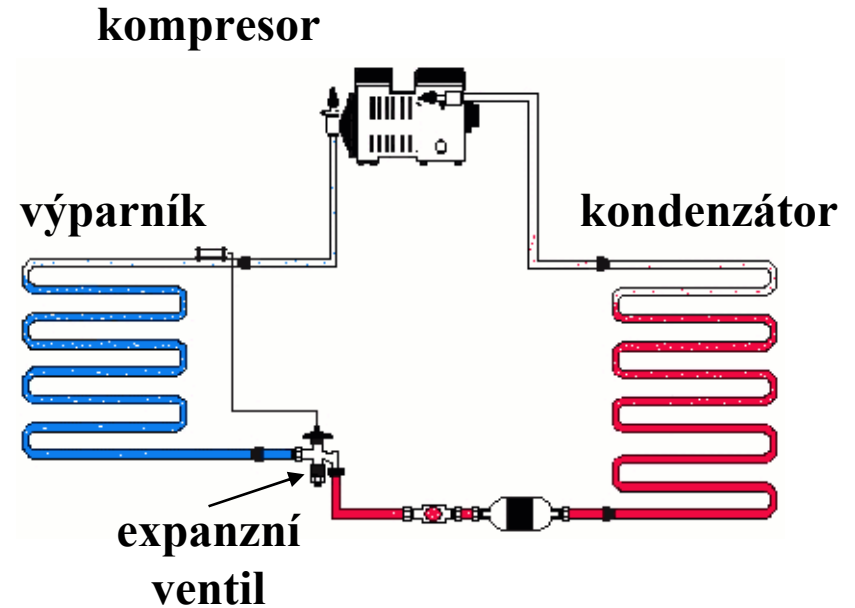
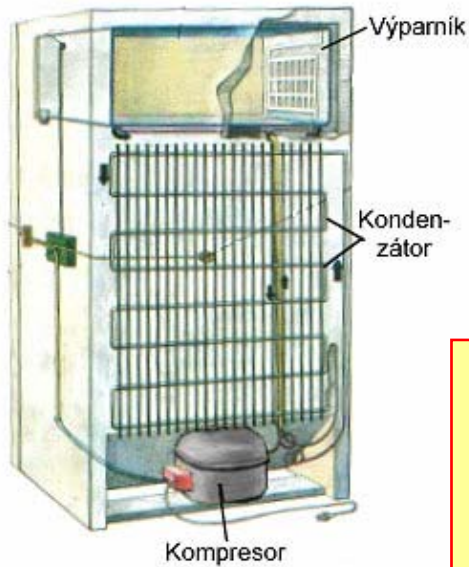
princip chladících strojů a tepelných čerpadel

Tepelné stroje

Chladicí stroje

- ⊕ kompresorové ledničky
- ⊕ absorpční ledničky

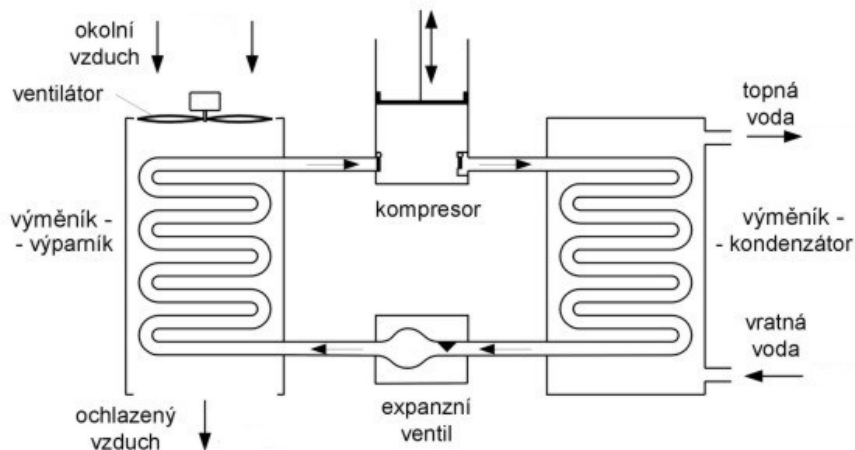
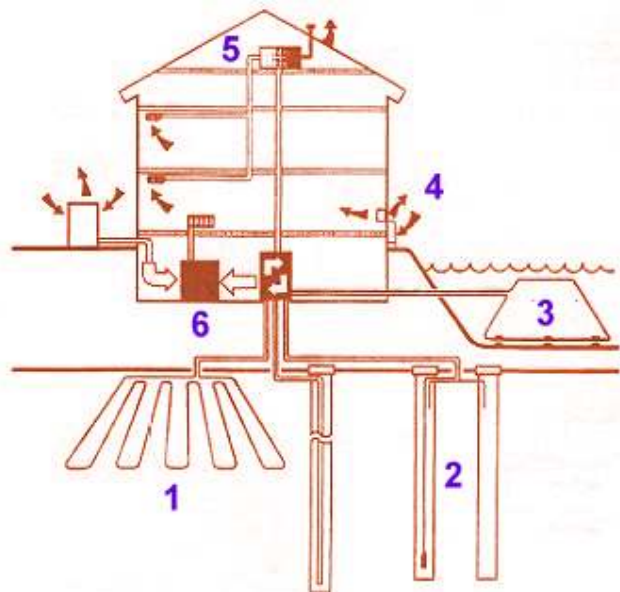

Chladivo – se musí dobře odpařovat při nízkém tlaku a nízké teplotě a zkapalňovat při vysokém tlaku a vyšší teplotě

Kompresor nasává páry chladiva z výparníku, stlačuje je a vhání do kondenzátoru, kde zkapalňují. Chladivo vrací zpět do výparníku, kde se teplem odebíraným z uskladněných potravin odpařuje.

Tepelné stroje

Tepelná čerpadla

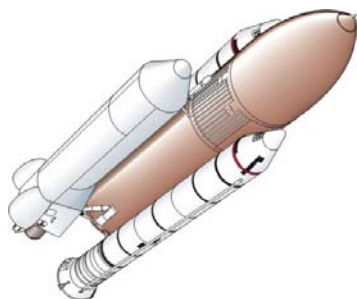

Tepelné čerpadlo - odnímá teplo jinému zdroji tepla, např. půdě v okolí domu, vzduchu, vodním zdrojům,...

Účinnost čerpadel je přibližně 2,5 – 4,5 (tj. na každou spotřebovanou 1 kWh elektrické energie získáme 2,5 – 4,5 kWh energie tepelné) – získaná teplota až 55 °C

Tepelné stroje

- ⊕ **Tepelné stroje (motory)** pracují jako kruhový termodynamický děj
- ⊕ reálné oběhy se nahrazují tzv. **srovnávacími tepelnými oběhy**

- pracovní látka – ideální plyn
- stroj pracuje bez tření a tepelných ztrát

- lze relativně jednoduše určit **teoretickou účinnost** tepelného stroje η_T a parametry, na kterých závisí (např. kompresní poměr, ...)

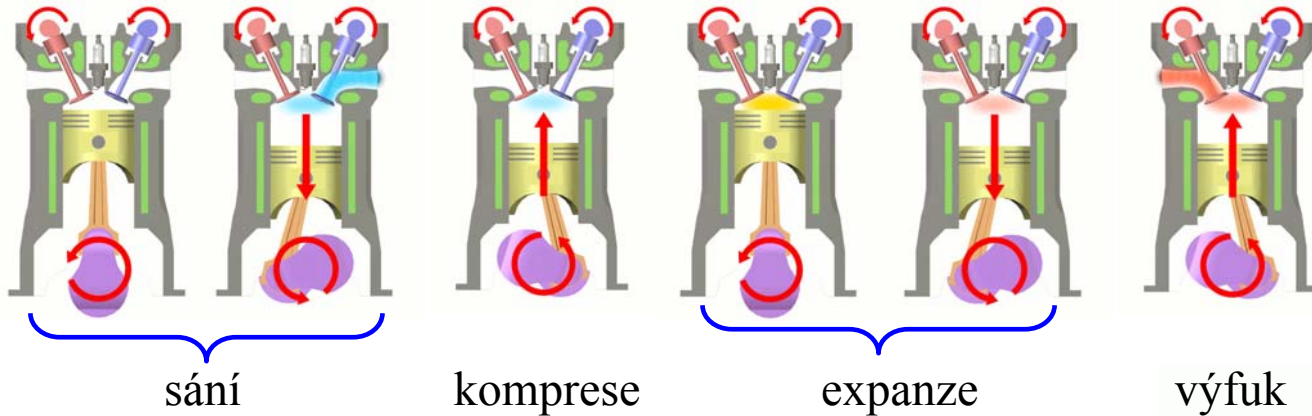
$$\eta_{skut} < \eta_T < 1$$

Tepelné motory

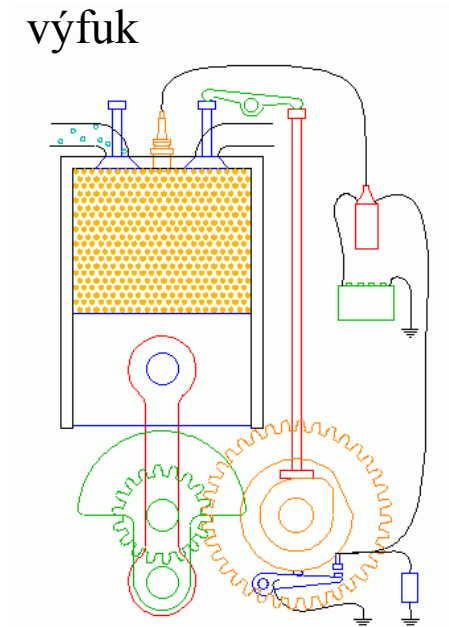
- ⊕ pístové
- ⊕ rotační
- ⊕ tryskové
- ⊕ raketové ...

Tepelné stroje

Čtyřdobý tepelný motor

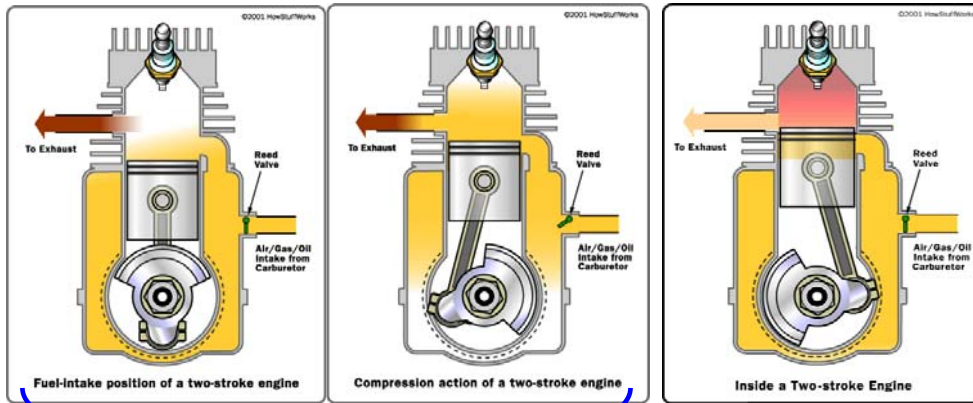

- ⊕ **mechanicky složitější konstrukce**
- ⊕ **větší rozměry a hmotnost**
- ⊕ **jeden cyklus potřebuje dvě otáčky pístu**

- ⊕ **vyšší účinnost spalování paliva (nižší spotřeba)**
- ⊕ **nižší hlučnost a emise**
- ⊕ **vyšší doba životnosti**

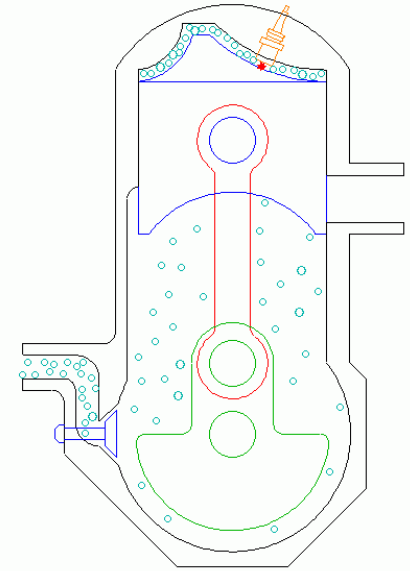
Tepelné stroje

Dvoudobý tepelný motor

sání + komprese

expanze + výfuk

Copyright 2000, Kaveney.com

- ⊕ **mechanicky jednodušší konstrukce**
- ⊕ **menší rozměry a hmotnost**
- ⊕ **jeden cyklus potřebuje jednu otáčku pístu**
- ⊕ **nižší účinnost spalování paliva (vyšší spotřeba)**
- ⊕ **vyšší hlučnost a škodlivé emise**
- ⊕ **nižší doba životnosti**

Tepelné stroje

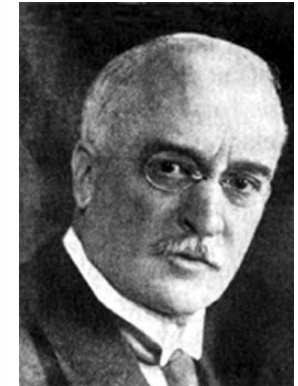
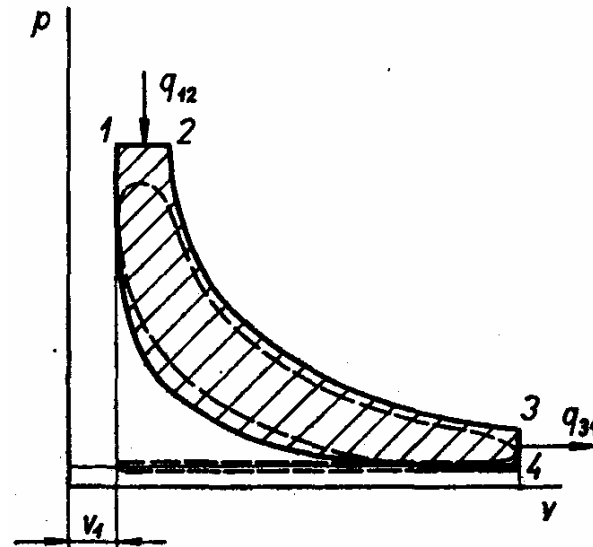
Dieselův cyklus

- ❖ adiabatická komprese (4-1)
- ❖ izobarické hoření (1-2)
- ❖ adiabatická expanze (2-3)
- ❖ izochorická expanze (3-4)

tepelná účinnost až 50%

$$\eta_t = 1 - \frac{1}{\varepsilon^{\kappa-1}} \frac{\varphi^{\kappa-1}}{\kappa(\varphi-1)}$$

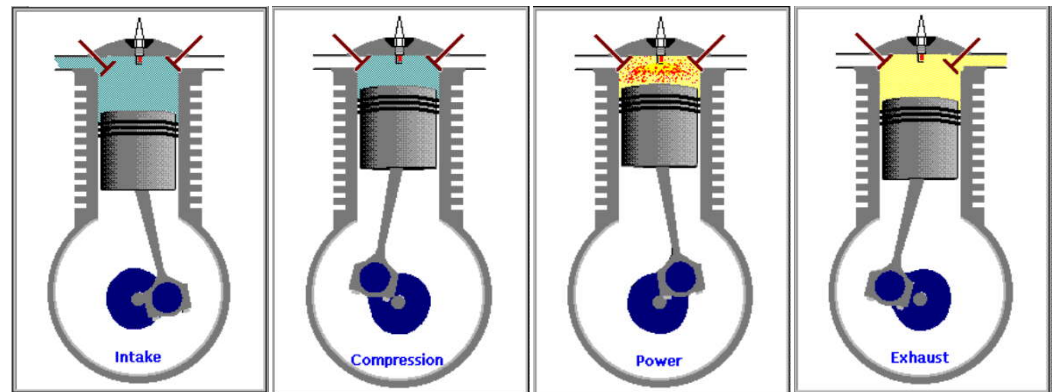

kompresní poměr

$$\varepsilon = \frac{V_4}{V_1} \approx 11 - 25$$

plnicí poměr

$$\varphi = \frac{V_2}{V_1}$$

Tepelné stroje

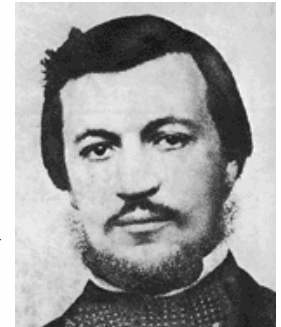
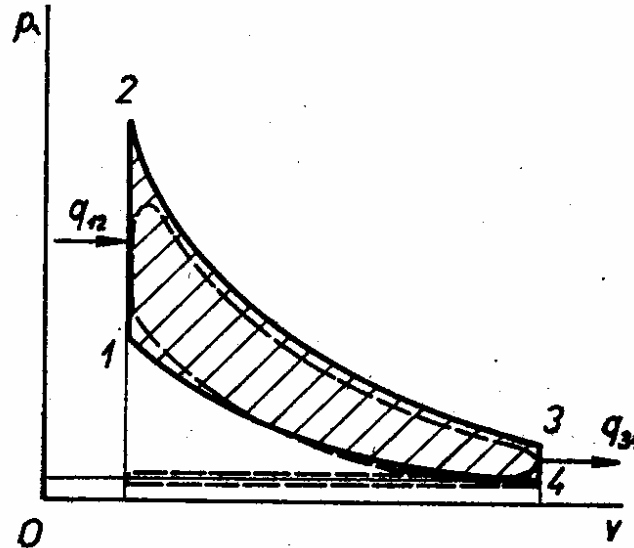
Ottův cyklus

- ⊕ adiabatická komprese (4-1)
- ⊕ izochorické hoření (1-2)
- ⊕ adiabatická expanze (2-3)
- ⊕ izochorická expanze (3-4)

tepelná účinnost $\approx 30\%$

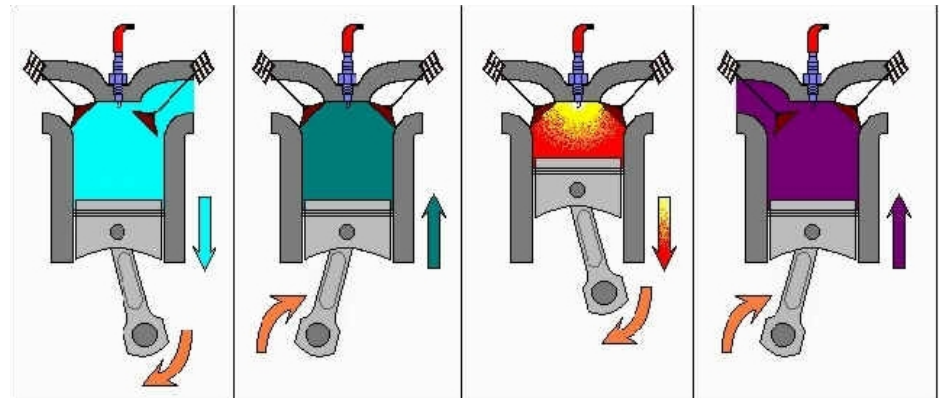
$$\eta_t = 1 - \frac{1}{\varepsilon^{\kappa-1}}$$

Nikolaus August Otto
(1832 - 1891)

kompresní poměr

$$\varepsilon = \frac{V_3}{V_2} \approx 8 - 11$$

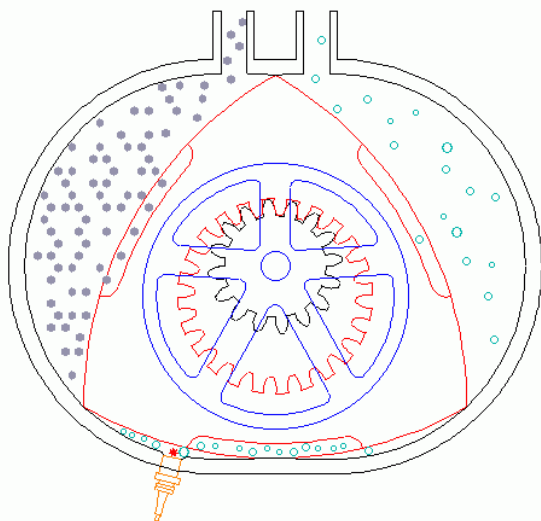

Tepelné stroje

Wankelův rotační motor

- ⊕ mechanicky jednodušší a spolehlivější konstrukce
- ⊕ jeden cyklus potřebuje jednu otáčku rotoru
- ⊕ nižší kompresní poměr
- ⊕ nižší účinnost spalování paliva (vyšší spotřeba)

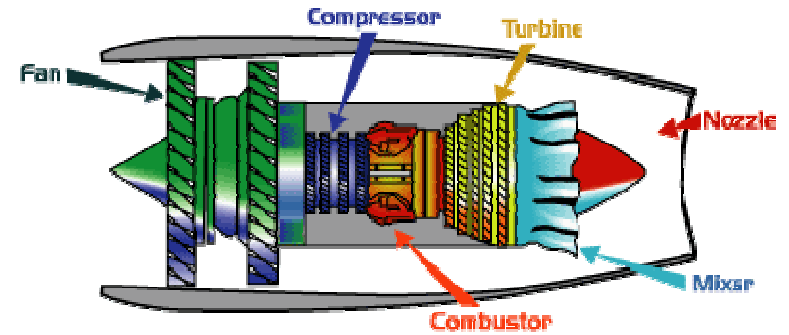
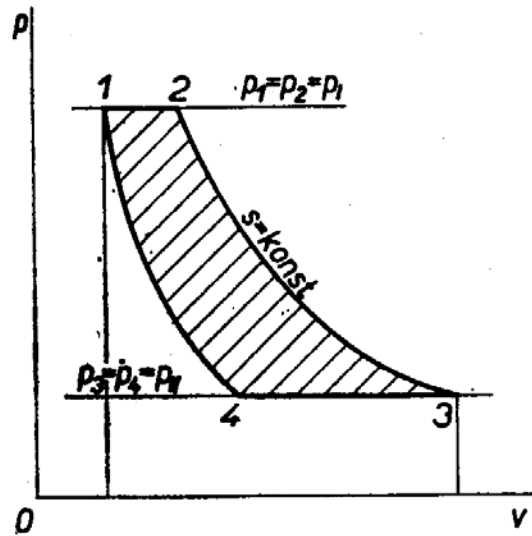
Copyright 2000, Keveney.com

©2001 HowStuffWorks

Tepelné stroje

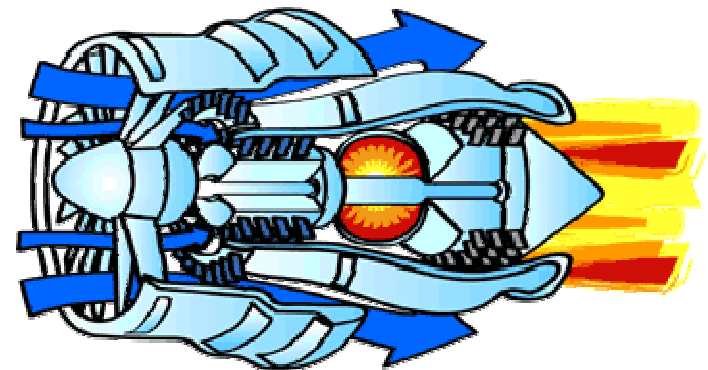
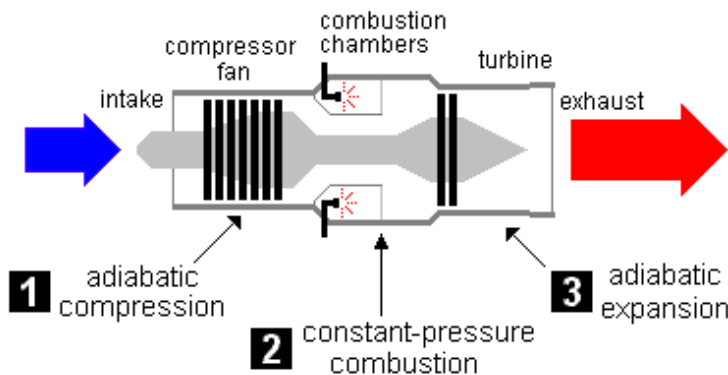
Tryskový motor

tepelná účinnost

$$\eta_t = 1 - \frac{1}{\varepsilon^{\kappa-1}}$$

$$\varepsilon = \frac{V_4}{V_1}$$

Druhý termodynamický zákon

- ☉ Pomocí Carnotova stroje můžeme formulovat **2.termodynamický zákon**, který nám určuje, jakou práci A' může soustava vykonat, je-li jí dodáno teplo

Planckova formulace

nelze sestrojít (**perpetuum mobile 2.druhu**) periodicky pracující stroj, který by pouze ochlazoval tepelnou lázeň a konal rovnocennou práci

Clausiova formulace

teplo nemůže samovolně přejít z tělesa studenějšího na těleso teplejší

$$\eta = \frac{A'}{Q_1} = \frac{Q_1 - Q_2'}{Q_1} = \frac{T_1 - T_2}{T_1} < 1$$

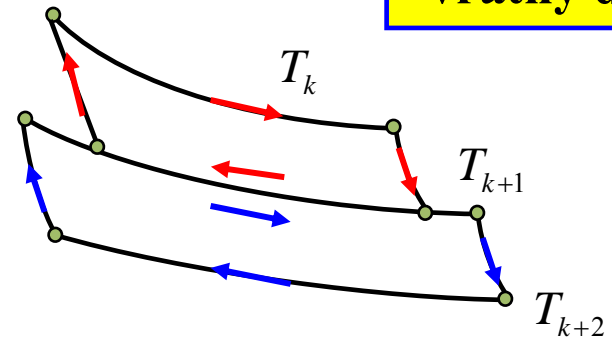
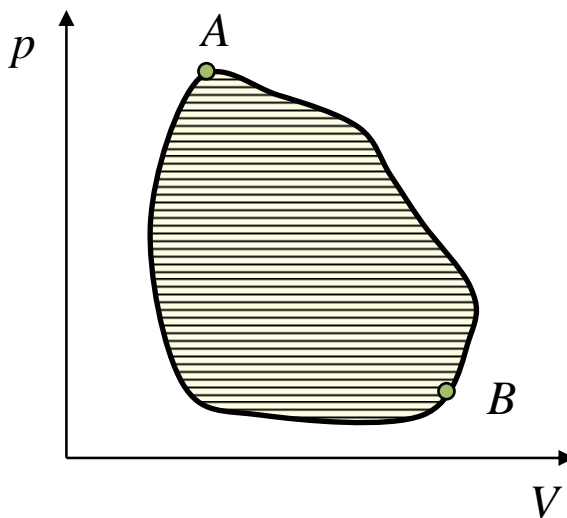
Carnotovy věty:

1. Účinnost všech vratných Carnotových strojů, pracujících s týmiž tepelnými lázněmi, je stejná a závisí jen na teplotách obou lázní.
2. Účinnost libovolného nevratného Carnotova stroje není nikdy větší nežli účinnost vratného Carnotova stroje

Druhý termodynamický zákon

Matematická formulace 2. termodynamického zákona:

- jakýkoliv **vratný cyklus** v uzavřené term. homogenní soustavě lze rozdělit na nekonečně mnoho elementárních vratných Carnotových cyklů

vratný děj

$$\eta = \frac{Q_1 + Q_2}{Q_1} = \frac{T_1 - T_2}{T_1} \quad \longrightarrow \quad \frac{Q_1}{T_1} = -\frac{Q_2}{T_2} \quad \longrightarrow \quad \sum_{k=1}^n \frac{Q_k}{T_k} = 0 \quad \longrightarrow \quad \oint \frac{\delta Q}{T} = 0$$

Entropie S

stavová veličina

$$dS = \frac{\delta Q}{T}$$

$$\Delta S = S_B - S_A = \int_A^B \frac{\delta Q}{T}$$

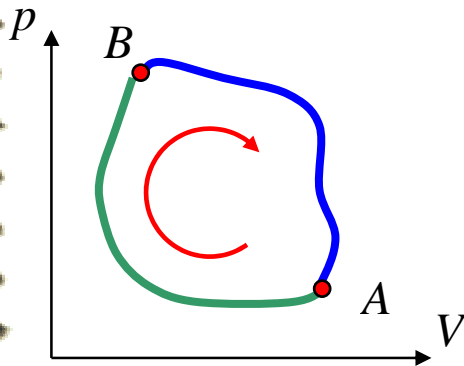
změna entropie

Druhý termodynamický zákon

⊕ pro nevratné děje platí (podle Carnotovy věty):

nevratný děj

$$\eta = \frac{Q_1 + Q_2}{Q_1} < \frac{T_1 - T_2}{T_1} \longrightarrow \frac{Q_1}{T_1} < -\frac{Q_2}{T_2} \longrightarrow \sum_{k=1}^n \frac{Q_k}{T_k} < 0 \longrightarrow \oint \frac{\delta Q}{T} < 0$$

$$\oint \frac{\delta Q}{T} = \int_{A(\text{nevr.})}^B \frac{\delta Q}{T} + \int_{B(\text{vrat.})}^A \frac{\delta Q}{T} = \int_{A(\text{nevr.})}^B \frac{\delta Q}{T} - \int_{A(\text{vrat.})}^B \frac{\delta Q}{T} < 0$$

$$S_B - S_A - \int_{A(\text{nevr.})}^B \frac{\delta Q}{T} > 0$$

$$\oint \frac{\delta Q}{T} \leq 0$$

$$dS \geq \frac{\delta Q}{T}$$

princip růstu entropie $\Delta S > 0$

Entropie v uzavřené termicky homogenní soustavě roste, pokud probíhá nevratný děj

rovnovážný stav = maximální entropie

Matematická formulace 2.termodynamického zákona (tzv.Clausiova nerovnost)

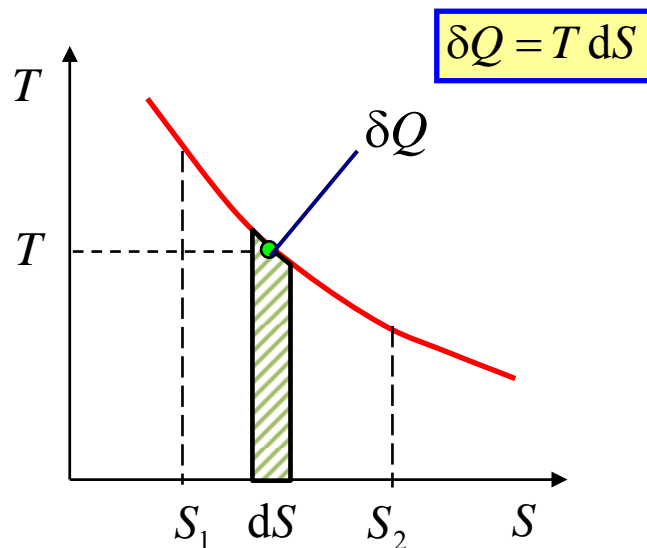
Entropie je mírou nevratnosti fyzikálních procesů

u otevřeného systému může entropie i klesat

$$dS = dS_{\text{int}} + dS_{\text{ext}} \quad dS_{\text{int}} \geq 0 \quad dS_{\text{ext}} \dots \text{libovolné}$$

Druhý termodynamický zákon

Entropie - termodynamické výpočty

entropie ideálního plynu

$$dS = C_v \frac{dT}{T} + \frac{pdV}{T} \quad p = \frac{nRT}{V}$$

$$dS = C_v \frac{dT}{T} + nR \frac{dV}{V}$$

Entropie termodynamické soustavy

Entropie je určena až na aditivní konstantu
 $S_0 = S(T_0 = 0 \text{ K})$

$$S = \int \frac{\delta Q}{T} + S_0$$

⊕ spojením 1. a 2. termodynamického zákona:

$$dU = \delta Q - \delta A' = TdS - pdV$$

$$dS = \frac{\delta Q}{T} = \frac{dU + pdV}{T}$$

Entropie ideálního plynu:

$$S = f(V, T)$$

$$dS = C_V \frac{dT}{T} + nR \frac{dV}{V}$$

$$\Delta S = \int_{T_1}^{T_2} C_V \frac{dT}{T} + nR \int_{V_1}^{V_2} \frac{dV}{V} = C_V \ln \frac{T_2}{T_1} + nR \ln \frac{V_2}{V_1}$$

**změna entropie
ideálního plynu**

Třetí termodynamický zákon

3. termodynamický zákon:

Žádným postupem nelze dosáhnout u žádné soustavy snížení její teploty na hodnotu 0 K konečným počtem operací

$$T \rightarrow 0 \quad \longrightarrow \quad S = S_0 = 0$$

⊕ podle 2. termodynamického zákona:

$$\eta = \frac{T_1 - T_2}{T_1} < 1 \quad \longrightarrow \quad T_2 > 0$$

Při teplotách blízkých 0 K se téměř zastavuje tepelný pohyb částic látky a tím se výrazně mění vlastnosti látek

např. tepelná kapacita, roztažnost a el.odpor látek se blíží nulové hodnotě

Termodynamické potenciály

- ⊕ v termodynamice se zavádějí následující funkce, které jsou totálním diferenciálem (tzv. **termodynamické potenciály**):

Volná energie:

patří mezi ně i
entalpie H a vnitřní energie U

$$F = U - TS \quad \longrightarrow \quad dF = dU - TdS - SdT = \delta A' - SdT$$

Představuje část energie soustavy, která se za dané teploty spotřebuje na vykonanou práci

Volná entalpie:

$$G = H - TS = U + pV - TS \quad \longrightarrow \quad dG = dU + pdV + Vdp - TdS - SdT$$

$$dU = TdS - pdV \quad \longrightarrow \quad dG = Vdp - SdT$$

$$(dG)_{p,T} = 0$$

Při změnách skupenství a všech dějů probíhajících za stálé teploty a tlaku se volná entalpie nemění

Entropie – statistická interpretace

Entropie:

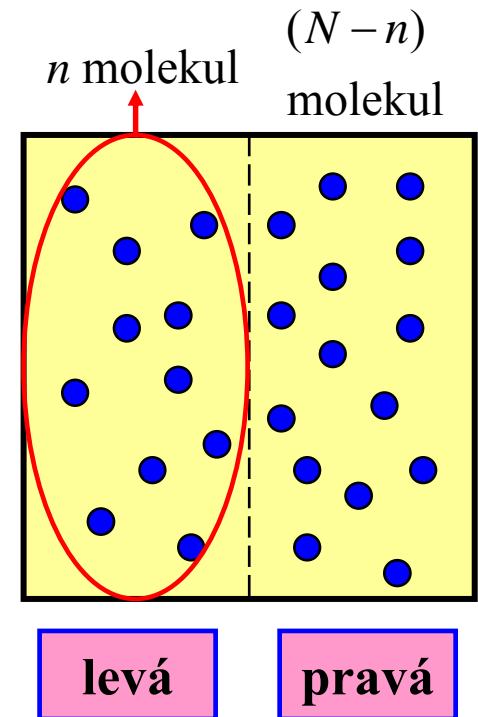
⊕ uvažujme plyn v nádobě (N molekul), kterou si rozdělíme na 2 poloviny

Makrostav – makroskopicky pozorovatelný stav plynu, který se dá rozlišit – např. různou hustotou, tlakem nebo teplotou

Mikrostav – mikroskopicky pozorovatelný stav plynu – tj. konkrétní způsob rozložení jednotlivých molekul v nádobě (molekuly jsou rozlišitelné)

Počet makrostavů systému: $N + 1$

Počet mikrostavů systému: $W = \binom{N}{n} = \frac{N!}{(N-n)!n!}$

Termodynamická
pravděpodobnost W

Entropie – statistická interpretace

Termodynamická pravděpodobnost W
- počet mikrostavů systému, kterými lze realizovat zvolený makrostav

$$n = \frac{N}{2} \quad \rightarrow \quad W = \frac{N!}{(N-n)!n!} \rightarrow \text{max.}$$

Samovolně se bude systém vždy vyvíjet od méně pravděpodobného stavu k stavu nejpravděpodobnějšímu (termodyn.rovnováha)

Nejpravděpodobnější makrostav je realizován největším počtem mikrostavů

- pokládáme ho za **rovnovážný stav** termodynamického systému

Rovnovážný stav se vyznačuje max.entropií

Entropie

Termodynamická pravděpodobnost

Entropie – statistická interpretace

⊕ uvažujme 2 látky (např. plyny) ve 2 nádobách

⊖ entropie je aditivní fyzikální veličina, tj. $S = S_1 + S_2$

⊖ počet mikrostavů soustavy jako celku: $W = W_1 \cdot W_2$

L. Boltzmann

Entropie jako funkce počtu mikrostavů $S=f(W)$

$$S = f(W) = f(W_1 \cdot W_2) = f(W_1) + f(W_2)$$

Takovéto podmínce vyhovuje
logaritmická funkce

$$S = K_1 \ln W + K_2$$

$$S = k \ln W$$

$$k = \frac{R}{N_A} = 1,38 \cdot 10^{-23} \text{ JK}^{-1}$$

Změna entropie:

⊕ 2 makrostavy s počtem mikrostavů W_0 a W

$$\Delta S = k \ln \frac{W}{W_0}$$

Boltzmannova
konstanta